אֲפִילּוּ עוֹשֶׂה אותו אדם צְדָקָה בַּסֵּתֶר – ו׳יד ליד׳ הוא מלשון נתינה, שנותן צדקה מידו ליד׳ העני, **דִּכְתִיב** על כך "**מַתָּן בַּסֵּתֶר יִכְפֶּה אָף**" **וְגוֹ׳**, אף על פי כן **לֹא** יִנָּקֶה **מִדִּינָּהּ שֶׁל גֵּיהִנֹּם.**

שואלת הגמרא, **אַזְהָרָה לִנְבִיֵּי הָרוּחַ** – שלא להתגאות, **מַנִּין.** ומשיבה, **אָמַר רָבָא אָמַר** רַבִּי **זְעִירִי** מהפסוק "**שִׁמְעוּ וְהַאֲזִינוּ אַל תִּגְבָּהוּ**", הרי כאן אזהרה שלא להתגאות. **רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר מַהָכָא** – שהאזהרה היא מהפסוק "**וְרָם לִבָּךְ וְשָׁכַחְתָּ** את ה׳ אלהיך", כלומר שהמתגאה בא לידי שכחת ה׳, **וּכְתִיב** "**הַשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תִּשְׁכַּח אֶת ה׳ אֱלֹהֶיךָ**" – שמוזהר האדם שלא לשכוח את ה׳, וממילא יש כאן אזהרה שלא להתגאות, שהרי הגאווה מביאה לשכחת ה׳. **וְכִדְרַבִּי אַבִּין אָמַר רַבִּי אֵילָעָא** – מה שאמרנו שהלשון ׳השמר פן תשכח׳ הוא לא תעשה, זה על פי דברי רבי אבין בשם רבי אילעא, **דְּאָמַר רַבִּי אַבִּין אָמַר רַבִּי אֵילָעָא כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר** בתורה לשון של **הַשָּׁמֶר, פֶּן, וְאַל, אֵינוֹ אֶלָּא** לומר שהעובר על ציווי זה, הרי הוא עובר **בְּלֹא תַּעֲשֶׂה.**

דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא, וְמָנִין אָמַר לָהּ – פעמים אמר דרשה זו **מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַמֵּי, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, לְסוֹף מִתְמַעֵט** – סופו שמתמעט מחשיבותו, **שֶׁנֶּאֱמַר "רוֹמּוּ מְעַט"** – ודורשים שאם מתרוממ ומתגאה סופו להתמעט. ממשיכה הגמרא לבאר את המשך הפסוק, **וְשָׁמָּא תֹּאמַר יֶשְׁנוֹ בָּעוֹלָם** – שחי ככל האדם, **תַּלְמוּד לוֹמַר "וְאֵינֶנּוּ"** - שמת קודם זמנו. **וְאִם חוֹזֵר בּוֹ** ונעשה עניו, הרי הוא **נֶאֱסָף** - מת **בִּזְמַנּוֹ כְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ** והאבות, **שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָמְכוּ כַּכֹּל יְקָפְצוּן"** - ודורשים את המילה ׳והומכו׳, שאם נעשה עניו ומך, מתקיים בו ׳ככל יקפצון׳ – שימות מות ישרים **כְּאַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב דִּכְתִיב בְּהוּ** ׳בַּכֹּל׳ ׳מִכֹּל׳ ׳כֹּל׳, והיינו כ׳כל׳ יקפצון, כמו האבות שכתוב בהם ׳כל׳. **וְאִם לָאו** – אם לא נעשה עניו, מתקיים בו המשך הפסוק "**וּכְרֹאשׁ שִׂבְלֶת יָמְלוּ**" – שישבר ויפול כמו שיבולת, ובדלהלן.

שואלת הגמרא, **מַאי** ׳**וּכְרֹאשׁ שִׂבְלֶת**׳ – מה כוונת הפסוק שבעל גאוה יפול כמו שנופל ראש השיבולת. ומשיבה שנחלקו בזה **רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא, חַד אָמַר** – אחד מהם אמר שיפול **כִּי קָאָמְרָא דִּשְׁיַבַּלְתָּא** – כמו החלק העליון של השיבולת שנופל ונשבר מאיליו. **וְחַד אָמַר כְּשִׁיבּוֹלֶת עַצְמָהּ** שנופלת בזמן הלקיטה. מקשה הגמרא, **בְּשִׁלְמָא לְמַאן דְּאָמַר כִּי קָאָמְרָא דִּשְׁיַבַּלְתָּא** – כראש השיבולת, **הַיְינוּ דִּכְתִיב** - מובן מה שנכתב בפסוק שהמתגאה יפול ׳**וּכְרֹאשׁ שִׂבְלֶת**׳, **אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר כִּי שׁוּבַּלְתָּא עַצְמָהּ**, קשה **מַאי** ׳**וּכְרֹאשׁ שִׂבְלֶת**׳ – והרי הדימוי הוא לנפילת השיבולת עצמה. מתרצת הגמרא, **אָמַר רַב אַסִי וְכֵן תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, מָשָׁל לְאָדָם שֶׁנִּבְנֶה לְתוֹךְ שָׂדֵהוּ** ללקט שיבולות, **גְּבוֹהָה גְּבוֹהָה הוּא מְלַקֵּט** – דרכו להתחיל ללקט את השיבולים הגבוהים שבולטים למעלה, ומדמה הפסוק שיכרת בעל הגאווה כמו שכורתים ושוברים תחילה את השיבולת שראשה גבוה.

מביאה הגמרא פסוק נוסף שמדבר על ענוה, "מרום וקדוש אשכון **וְאֶת דַּכָּא וּשְׁפַל רוּחַ**", נחלקו **רַב הוּנָא וְרַב חִסְדָּא** בביאור המילה ׳**ואת**׳, **חַד אָמַר אִתַּי דַּכָּא** – ה׳ מגביה את הדכא ושפל רוח אליו שישבנו עמו. **וְחַד אָמַר אֲנִי אֶת דַּכָּא** – ה׳ מרכין את שכינתו לשכון אתם. אומרת הגמרא, **וּמִסְתַּבְּרָא כְּמַאן דְּאָמַר אֲנִי אֶת דַּכָּא** – שמורידו שכינתו אליהם, **שֶׁהֲרֵי** מצינו במתן תורה **שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִנִּיחַ כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי** הנמוך, **וְלֹא גָּבַהּ הַר סִינַי לְמַעְלָה** – ולא הגביה ה׳ את הר סיני להשרות עליו את השכינה, הרי מצאנו שמוריד ה׳ את השכינה לעניו. **אָמַר רַבִּי יוֹסֵף לְעוֹלָם יִלְמַד אָדָם מִדַּעַת קוֹנוֹ** לאהוב את השפלות והענוה, **שֶׁהֲרֵי** במתן תורה **הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הִנִּיחַ כָּל הָרִים וּגְבָעוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ עַל הַר סִינַי** שהיה עניו. (**וְהִנִּיחַ כָּל אִילָנוֹת טוֹבוֹת וְהִשְׁרָה שְׁכִינָתוֹ בְּסַנְה** – באילן שלא נותן פירות).

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ רָאוּי לְגָדְעוֹ - לשברו ולעקרו **כַּאֲשֵׁירָה** – כמו שצריך לשבור ולעקור מהשורש עץ שעבדו אותו לעבודה זרה. ונלמד מכך שבשניהם נאמר לשון גדיעה, **כְּתִיב הָכָא** – לגבי בעל גאוה, "**וְרָמֵי הַקּוֹמָה גְּדוּעִים**", **וּכְתִיב הָתָם** – לגבי עבודה זרה, "**וַאֲשֵׁירֵהֶם תְּגַדֵּעוּן**". **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אֵין עָפָר נִנְעָר** – אינו קם לתחיית המתים, **שֶׁנֶּאֱמַר "חִקְיְצוּ וְרַנְּנוּ שֹׁכְנֵי עָפָר"**, ומדייקים מכך ש**שֹּׁכְנֵי עָפָר לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא "שֹׁכְנֵי עָפָר"**, שלא כל מי ששכב בעפר יקום לתחיית המתים, אלא רק **מִי שֶׁנַּעֲשָׂה שָׁכֵן לֶעָפָר בְּחַיָּיו** – שהשפיל עצמו כעפר. **וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ שְׁכִינָה מְיַלֶּלֶת** – מקוננת ובוכה עָלָיו, **שֶׁנֶּאֱמַר "וְגִבְהֵּי מֻמְרָךְ יְיֵלֵל"**, ודורשים שמי שמגביה את עצמו, כבר ׳ממרחק׳ עוד לפני שבא הפורענות, ׳יידע׳ השכינה בוכה ומתאוננת עליו.

דָּרַשׁ רַב עֲוִירָא וְאִיתֵּימָא – ויש אומרים שדרש זאת **רַבִּי אֶלְעָזָר, בָּא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם, מִדַּת בָּשָׂר וָדָם נָבוֹהַּ רוֹאֶה אֶת הַנָּבוֹהַּ** – החשוב והמכובד מחשיב ומקרב את השווה לו בחשיבותו, אבל **וְאֵין נָבוֹהַּ רוֹאֶה** – מחשיב ומקרב **אֶת הַשָּׁפָל, אֲבָל מִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן,** אלא **הוּא נָבוֹהַּ** ואף על פי כן **וְרוֹאֶה אֶת הַשָּׁפָל, שֶׁנֶּאֱמַר "כִּי רָם ה׳ וְשָׁפָל יִרְאֶה".**

אָמַר רַב חִסְדָּא וְאִיתֵּימָא מַר עוּקְבָא, כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵין אֲנִי וְהוּא יְכוֹלִין לָדוּר בָּעוֹלָם יחד, **שֶׁנֶּאֱמַר "מְלַשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית, גְּבַהּ עֵינַיִם וּרְחַב לֵבָב אֹתוֹ לֹא אוּכָל, אֶל תִּקְרֵי אוֹתוֹ** לא אוכל **אֶלָּא אִתּוֹ לֹא אוּכַל** – כלומר שה׳ אינו יכול להיות יחד עם המתגאה בעולם. **אִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ** – את הדרשה שלא יכול ה׳ לדור איתו יחד בעולם, **אַמַּסְפְּרֵי** – על מספרי **לָשׁוֹן הָרָע, שֶׁנֶּאֱמַר** בתחילת הפסוק ׳**מְלַשְׁנִי בַסֵּתֶר רֵעֵהוּ אוֹתוֹ אַצְמִית**׳. **אָמַר רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ, אֲפִילּוּ רוּחַ קִימְעָא** – פורענות קלה שבאה לעולם – טורפת ומאבדת אותו מהעולם, **שֶׁנֶּאֱמַר "וְהָרְשָׁעִים כַּיָּם נִגָּרָשׁ** וכו׳ ויגרשו מימיו רפש וטיט" – בעלי גאווה הם כמו הים אשר משליך רפש סביבו ועובר את מימיו. ודורשים, **וּמַה יָּם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כַּמָּה רְבִיעִיּוֹת** לוגים של מים, אף על פי כן אנו רואים **שֶׁרוּחַ קִימְעָא עוֹכַרְתּוֹ** – מערבבת את מימיו, **אָדָם שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא רְבִיעִית אַחַת** של דם שעל ידה הוא מתקיים, **עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה** שרוח קלה של פורענות עוכרת ומאבדת אותו מהעולם.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַשִׁי אָמַר רַב, תַּלְמִיד חָכָם צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא בּוֹ אֶחָד מִשְּׁמוֹנָה בְּשִׁמְּינִית – כלומר, שלא יהיה שפל ביותר אלא תהיה בו מידה קטנה של גאוה, כדי שהתקבלו דבריו לבני עירו ויוכל להוכיחם. **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, וּמְעַטְרָא לֵיהּ** – אותה מעט גאוה מוסיפה נוי לתלמיד חכם **כִּי קָאָמְרָא לִשְׁבוֹלְתָּא** – כמו ראש השיבולת שמוסיף נוי לשיבולת. **אָמַר רָבָא בְּשַׁמְתָּא** – בנידוי יהיה **דְּאִית בֵּיהּ** – תלמיד חכם שיש בו גאוה, **וּבְשַׁמְתָּא** – ובנידוי יהיה **דְּלֵית בֵּיהּ** – תלמיד חכם שאין בו מעט גאוה. דעה חולקת, **אָמַר רַבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק לֹא מִינָּה וְלֹא מִקַּצָתָהּ** - שלא תהיה בתלמיד חכם אפילו מעט גאוה, **מִי זוּטָר דִּכְתִיב בֵּיהּ** – וכי קטן הוא בעינינו מה שכתוב על בעל גאווה "**תּוֹעֲבַת ה׳ כָּל גְּבַהּ לֵב**".

אָמַר חִזְקִיָּה אֵין תְּפִלָּתוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמַעַת ומתקבלת, **אֶלָּא אִם כֵּן מַשִּׂים לִבּוֹ בְּכָשָׁר** – שלבו רך כבשר ולא קשה כאבן כמו בעל גאווה, **שֶׁנֶּאֱמַר** "**וְהָיָה מֵרִי חֹדֶשׁ בְּחָדְשׁוֹ [וְגוֹ׳] יָבוֹא כָל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְגוֹ׳**" - ולא כתוב כל אדם, ובדלהלן. **אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה, בָּשָׂר כְּתִיב בֵּיהּ וְנִרְפָּא** – כאשר כתוב בתורה על בשר שיש בו נגע צרעת כתוב גם שנרפא. אבל כאשר כתוב על **אָדָם** שיש בו נגע **לֹא כְּתִיב בֵּיהּ וְנִרְפָּא.** ולומדים מכך שמי שהוא רך ועניו כבשר יש רפואה למכאוביו, אך מי שלבו קשה כאדם, כלומר כאדמה, אין רפואה למכאוביו.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, למה נקרא האדם בשם **אָדָם,** משום שנרמז בראשי התיבות של שם זה, שהאדם יש בו **אֵפֶר** – יסודו מעפר, **דָּם** – שגורם למחלות רבות ו**מַ"רָה** - שכאשר היא מתגברת על האדם בא חולי ומכאוב על האדם, כלומר שהאדם כולו הבל ושפלות ולכך אין לו להתגאות. ולמה נקרא בשר האדם בשם **בָּשָׂר,** שנרמז בראשי התיבות, שלאחר מות האדם יש לו **בּוּשָׁה** - ביום הדין, **סְ"רִיחָה** - גופו סרוח ו**רִ"מָּה** - שגופו מאכל לתולעים. **אִיכָּא דְּאָמְרִי** שבאות ׳ש׳ בשם בשר נרמזת המילה **שָׁאוֹל** - שסופו של האדם להיות בקבר. ואין לפרש שנרמזת המילה סרוחה, משום **דִּכְתִיב** בשר **בְּשִׁין** ולא בשין.

אָמַר רַב אַשִׁי כָּל אָדָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גַּסּוּת הָרוּחַ לְסוֹף נִפְחָת - מתמעט מחשיבותו ונעשה פחות שבאנשים, **שֶׁנֶּאֱמַר** לגבי נגעים

"וְלַשָּׁאת וְלַמַּפֶּחָת" ודורשים, וְאֵין שְׂאֵת אֶלָּא מִלְּשׁוֹן גְּבוֹהַּ, כמו שֶׁנֶּאֱמַר "עַל [כָּל] הֶהָרִים הָרָמִים וְעַל [כָּל] הַגְּבָעוֹת הַנִּשָּׂאוֹת", הרי ש'שאת' הוא לשון של התנשאות והתרוממות. וְאֵין מַפֶּחָת אֶלָּא מלשון מִטְפַּחְנִי נָא אֶל אַחַת ממשמרות הַכְּהֻנּוֹת לֶאֱכֹל פַּת לָחֶם", הרי ש'ספחת' הוא מלשון דבר הנטפל ונספח, ויש ללמוד מכאן שכל המתנשא על אחרים סופו שלא יהיה חשוב אלא נטפל לאחרים.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בֹּא וּרְאֵה כַּמָּה גְּדוֹלִים נְמוּכֵי רוּחַ – השפלים והענוים לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּים, אָדָם שֶׁמַּקְרִיב עוֹלָה, שְׂכַר של הקרבת קרבן עוֹלָה בְּיָדוֹ, וכן המקריב מִנְחָה שְׂכַר של הקרבת קרבן מִנְחָה בְּיָדוֹ, אך אין להם שכר יותר ממה שהקריבו בפועל. אֲבָל מִי שֶׁדַּעְתּוֹ שְׁפָלָה, מַעֲלָה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ הִקְרִיב את כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כּוּלָּם, שֶׁנֶּאֱמַר "וּבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבָּרָה", ונדרש משום ש'זבחי' משמע הרבה זבחים. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאֵין תְּפִלָּתוֹ של מי שדעתו שפלה נִמְאֶסֶת לפני ה', שֶׁנֶּאֱמַר "לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּה, אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה" – שלא יבוזו לתפילתו. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי כָּל הַשֵּׁם אוֹרְחוֹתָיו בָּעוֹלָם הַזֶּה – שמחשב את מעשיו, הפסד של מצווה כנגד שכרה אם יקיימה, זוֹכֶה וְרוֹאֶה בִּישׁוּעָתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר "וְשָׂם דֶּרֶךְ אַרְאֵנוּ בִּישׁוּעַת אֱלֹהִים", אַל תִּקְרֵי 'וְשָׂם' אֶלָּא וְשָׂם דֶּרֶךְ, שמחשב את דרכיו.

שנינו במשנה. [כֵּיצַד מְקַנֵּא לָהּ כו'] אמר לה בפני שנים אל תדברי עם איש פלוני ודברה עמו עדיין היא מותרת וכו'. מקשה הגמרא, הָא גּוּפָא קָשְׁיָא - גוף דברי המשנה סותרים, בתחילה אָמְרַתְּ – אמר התנא שקינוי היינו שֶׁאָמַר לָהּ בעלה בִּפְנֵי שְׁנַיִם אַל תְּדַבְּרִי עִם אִישׁ פְּלוֹנִי זֶה, אַלְמָא – ממה שאמר שכך הוא לשון קינוי, משמע שמה שאמר התנא שאסר עליה 'דִּבּוּר', סְתָירָה הוּא - שצִיווה עליה לא להתיחד עם פלוני, אלא שהתנא דיבר בלשון נקיה וקרא ליחוד דיבור. ואילו וְהָדַר תָּנֵי - המשיך התנא ואמר שאם עברה האשה על ציווי זה וּדִיבְּרָה עִמּוֹ – עם אותו פלוני, עֲדַיִן מוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ וּמוּתֶּרֶת לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה – שאינה נאסרת כדין סוטה, אַלְמָא - משמע ש'דיבור' שדיבר עליו התנא אינו יחוד, שאם כן מדוע אינה נאסרת כדין סוטה והרי קינא לה ונסתרה, אלא ודאי 'דִּבּוּר' לֹא כְּלוּם הוּא - שמתפרש כפשוטו מלשון דיבור, ולכן אינה נאסרת שהרי לא התיחדה עמו. נמצא שתחילה אמר התנא 'דיבור' והתכוון ליחוד ובהמשך אמר 'דיבור' והתכוון לדיבור כפשוטו. מתרצת הגמרא, אָמַר אַבָּיֵי הָכִי קָאָמַר, אם אמר לה אַל תְּדַבְּרִי עם פלוני וְדִבְּרָה עמו, או שאמר לה אַל תְּדַבְּרִי וְנִסְתְּרָה – התייחדה עמו, (וְלֹא כְּלוּם), וכן אם אמר לה אַל תִּסָּתְרִי עם פלוני וְדִבְּרָה עִמּוֹ דיבור בעלמא אך לא התיחדה עמו, אינה נחשבת סוטה אלא עֲדַיִן מוּתֶּרֶת לְבַעְלָהּ – לשמש עם בעלה, וּמוּתֶּרֶת לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה - אם בעלה כהן. אבל אם אמר לה אל תסתרי, הרי זה קינוי, ואם עברה על ציווי וְנִכְנְסָה עִמּוֹ לְבֵית הַפַּתָּר וְשָׁהֲתָה שם עמו כְּדֵי טוּמְאָה, נחשבת סוטה, ודינה שֶׁאֲסוּרָה לְבַעְלָהּ וַאֲסוּרָה לֶאֱכוֹל בִּתְרוּמָה.

שנינו במשנה, וְאִם מֵת בעלה של הסוטה ואין לו בנים, הסוטה חוֹלֶצֶת לאחיו ולא מתייבמת. שואלת הגמרא, אַמַּאי יכולה רק לחלוץ, תִּתְייַבֵּם נַמִּי יַבּוּמֵי - מדוע אינה מתייבמת. מתרצת הגמרא, אָמַר רַב יוֹסֵף דין זה נלמד ממה שֶׁאָמַר קְרָא לגבי אשה שגירשה בעלה מפני שמצא בה ערוות דבר, "וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר", ודורשים מהייתור של 'איש אחר', שאשה שנמצא בה דבר ערוה יכולה להנשא רק לְאִישׁ אַחֵר, אך וְלֹא לַיָּבָם. מקשה הגמרא, אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי, אֶלָּא מֵעַתָּה - שאמרה התורה שתלך לאיש אחר, חֲלִיצָה נַמִּי לֹא תִּיבְּעֵי שהרי התירה התורה למי שנמצא בה דבר ערוה להנשא לאחר. מתרצת הגמרא, אָמַר לֵיהּ רב יוסף אינה מותרת בלא חליצה, שהרי גם אִילּוּ אִיתֵּיהּ לְבַעַל - אם בעלה היה בחיים, מִי לֹא בָּעֲיָא גֵּט – האם לא הייתה צריכה גט כדי להנשא לאחר, הַשְׁתָּא נַמִּי שמת ואחיו עומד במקומו, תִּיבְּעֵי חֲלִיצָה – היא צריכה חליצה כדי להיות מותרת לשוק להנשא.

וְאִית דְּאָמְרֵי אָמַר רַב יוֹסֵף - יש אומרים שרב יוסף למד דין זה שסוטה אינה מתייבמת, באופן אחר, רַחֲמָנָא אָמַר – התורה ציוותה למי שמצא באשתו דבר ערוה "וְיָצְאָה מִבֵּיתוֹ וְהָלְכָה וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר" – כלומר שיגרשנה כדי דִּלְא לִיסְתְּרֵיהּ לְבֵיתֵיהּ – שלא תחריב את ביתו, וְאִתְּ אָמְרְתְּ תִּתְייַבֵּם נַמִּי יַבּוּמֵי – ודאי שאין לומר שמצווה לאחיו לייבמה ולגרום שתחריב את ביתו. שואלת הגמרא, אָמַר לֵיהּ אַבָּיֵי לרב יוסף אֶלָּא מֵעַתָּה לְאַחַר לֹא תִּינָּשֵׂא – יהיה אסור לאותה אשה שזיגרשה להינשא גם לאחר, כדי דִּלְא תִּיסְתְּרֵיהּ לְבֵיתֵיהּ, ואילו התורה אמרה 'והייתה לאיש אחר'. אָמַר לֵיהּ רב יוסף לאביי,